

---

nigamAnandadarshanasamIkShaNam

నిగమానందార్శనసమీక్షణమ్

Document Information

Text title : nigamAnandadarshanasamIkShaNam

File name : nigamAnandadarshanasamIkShaNam.itx

Category : misc, sahitya, article, pradIptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : May 13, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

December 17, 2022

sanskritdocuments.org

నిగమానందదర్శనసమీక్షణమ్

లేఖకః - నందప్రదీప్తకుమారః

శ్రీచైతన్యపథస్య భక్తితనయాం సంఘీయధారాం శుభాం
శ్రీమచ్ఛంకరమార్గతః ప్రియతమం జ్ఞానాత్మజం శాశ్వతమ్ |
ధృత్వా మస్తమహానిధిం జయగురుం ప్రేమామ్బుధౌ మజ్జతి
వందే తం పరమేశ్వరం గురువరం భక్తస్య చింతామణిమ్ ||

స్వామినిగమానందః వంగప్రదేశస్య నదీయామణ్డలాన్తర్గత- కుతవపురాఖ్యే గ్రామే ౧౮౭౯
ఖ్రీష్టాబ్దే అగస్త్యమాసస్య ఊనవింశతిదినాంకే శ్రావణపౌర్ణమాస్యాం శుభతిథౌ రాత్రౌ
ద్వీవాదనసమయే ఏకస్మిన్ బ్రాహ్మణపరివారే జనిమలభత | అస్యపితుర్నామ
భువనమోహన భట్టాచార్యః మాతుశ్చ మాణిక్యసుందరీ ఆసీత్ | అస్య పూర్వనామ
నలినీకాన్తః ఆసీత్ | తన్త్ర-జ్ఞాన-యోగ-ప్రేమసిద్ధస్య నిర్వికల్పసమాధివ్యుత్థితస్య
స్వామినిగమానందపరమహంసపరివ్రాజకాచార్యప్రవర్తితస్య ఇదం జ్ఞానభక్తిసమ్మేలనాత్మకం
దర్శనం భారతీయదర్శనాకాశే ధ్రువతారాస్రాయం ప్రతిభాతితి నిఃసందేహమేవ |

శ్రీమదాదిశంకరాచార్యప్రోక్షమద్వైతమతస్యాధికారినియమదృష్ట్యా సంకీర్ణమితి మత్వా
తస్యైవమతం శ్రీచైతన్యదేవప్రవర్తితప్రశస్తభక్తిసిద్ధాన్తమాధ్యమేన ప్రచారయితుమనేన
పరమర్షిణా యదభినవదర్శనస్యావిష్కారః కృతస్తదేవ భారతీయదర్శనేషు స్వకీయం
మహత్త్వపూర్ణస్థానం భజతే | స్వామినిగమానందదర్శనే త్వయం విశేషః-ఋతే
జ్ఞానాన్న ముక్తిః ఇతి యత్ శాంకరసిద్ధాన్తః స చ సాధనచతుష్టయసంపన్నానాం
తత్త్వమస్యాదిశ్రుతిస్సిద్ధాన్తికానాం పక్షే సమ్భవతి | ఏవం తత్ర అధికారిదృష్ట్యా మార్గః
సంకీర్ణ ఇతి ప్రతీయతే | శ్రీచైతన్యమతే కిన్తు భక్తిరేవ ముక్తేః ప్రధానోపాయత్వేన
నిరూపితా | యద్యపి అనేన మహానుభావేన భగవతః శ్రీకృష్ణస్య భజనవ్యతిరిక్తః
కశ్చిదుపాయో న విహితస్తథాపి తతోక్తభక్తిమార్గస్తు అధికారిదృష్ట్యా ప్రశస్త ఏవ |
ప్రాణిమాత్రస్య భక్తావధికారశ్రవణాత్ | ఏతస్మాత్కారణాత్ శ్రీచైతన్యదేవస్య భక్తిపథేన
శ్రీశంకరప్రోక్షజ్ఞానలాభః సుకర ఇతి దర్శయితుమనేన శంకరస్య మతం చైతనస్య పథా ఇతి
సమ్మేలనాత్మకమార్గో దర్శితః |

యద్యపి సన్ని భారతీయప్రాచీనపరంపరాయాం బహుని దర్శనాని తథాప్యస్య
జ్ఞానభక్తిసమ్మేలనాత్మకదర్శనస్య తత్త్వప్రతిపాదనప్రకారః సర్వానతిశేతే । నిగమానందదర్శనే
అనేకా విషయా సజ్జిక్యతాః । తేషు విశిష్టవిషయాస్త్యేతే బ్రహ్మచర్యసాధన-
ఆదర్శగృహస్థజీవన-సంఘశక్తిప్రతిష్ఠా-భావవినిమయ-భక్తనమ్మిలనీ-సత్ శిక్షావిస్తార-
శివజ్ఞానే జీవసేవా-సనాతనధర్మప్రచారాదయో ముఖ్యాః దృష్టిపథం సమాయాన్తి ।

నిగమానందదర్శనోద్దేశ్యస్తు పూర్ణానందానుభవః । అసావనుభవః సాక్షాత్కారజన్యః
। పూర్ణానందదేన న ద్వైతం నాప్యద్వైతం జ్ఞేయమ్, కిన్తు ద్వైతాద్వైతయోర్యత్
సన్నిష్ఠలం తదేవాస్మాకం పక్షే పరమానందవిషయ ఇతి భావః । జ్ఞానం విశ్లేషణాత్మకం,
భక్తిస్తు సంశ్లేషణాత్మికా । అనయోః కార్యేణ కారణస్య కారణేన చ కార్యస్య
యుగపత్ జ్ఞానకరణమేవ పారమార్థికమ్ । అన్యథా యే విశ్లేషణాత్మకం జ్ఞానం
జ్ఞానమార్గేణ సంశ్లేషణాత్మికాం భక్తిం చ భక్తిమార్గేణ మన్యన్తే వస్తుతస్తే సంప్రదాయాన్తా
ఏవ । జ్ఞానమార్గేణాపి జ్ఞానకర్మభక్తీనాం సమన్వయసత్వాత్ । అత్రేదం బోధ్యమ్-
జడజగద్విషయే నేతి నేతితి వదన్తః స్థూలసూక్ష్మాతిక్రమపూర్వకం యే బ్రహ్మానందే
విశ్రామ్యన్తి తే జ్ఞానమార్గిణః । యే బ్రహ్మస్వరూపం సమ్యక్ జ్ఞాత్వాఽఖిలం జగత్తస్య
లీలావయవ ఇతి మత్వా లీలానందే విశ్రామ్యన్తి తే భక్తిమార్గిణ ఇత్యనయోర్భేదః ఫలితః
। యథా జ్ఞానినాం కృతే లీలానందస్య అత్యంతాభావస్తథా భక్తానాం కృతే బ్రహ్మానందస్య ।
కిన్తు యః విశ్లేషణమార్గేణ గచ్ఛన్ సంశ్లేషణమార్గేణ పునరాయాతి ఆర్థాత్ యుగపత్
బ్రహ్మానందం లీలానందం చ భోక్తుం శక్నోతి స ఏవ పూర్ణః । స ఏవ పరమహంసః
। స ఏవ పూర్ణానందస్య విశిష్టో జ్ఞాతా । అసౌ సర్వధర్మసమన్వయస్య పరిభాషా ।
అయమేవ సార్వభౌమగురుస్వామినిగమానందదర్శనస్య మౌలికసిద్ధాన్తః । అత్రాద్వైతశబ్దేన
స్వరూపానందో ద్వైతశబ్దేన చ లీలానందో బోధ్యః । పూర్ణానందానుభవాత్మకోద్దేశ్యస్య
సత్యాసత్యముపపద్యతే న వేతి విమర్శః పరీక్షా । సా తు సద్గురుసేవాపేక్షా । ప్రయోజనం
ద్వివిధమ్ । స్వరూపావస్థానం ప్రేమభక్తివిలాసశ్చేతి । సద్గురుసేవయా ప్రయోజనం సిద్ధ్యతి
। తత్త్వపిపాసురేవాధికారీ ।

నను పూర్ణానందశబ్దః సగుణో నిర్గుణః సాకారో నిరాకారః సవిశేషోఽవిశేషో
వేతి చేదుభయమేవ సత్యమ్, శ్రుతిస్మృతిప్రామాణ్యాత్ । కిన్త్వధికారివిశేషాత్
తత్తదనుభవస్తత్తదుపాసకేషు ప్రమాణితః ।

ఉపాసనా ద్వివిధా । స్వరూపతటస్థభేదాత్ । తత్రాద్యా నిర్గుణా, సన్నాసి నోఽధికారిణః
। ఫలం నిర్గుణబ్రహ్మసాక్షాత్కారః । గతిరిహ్యైవ జీవన్ముక్తిరన్తే చ బ్రహ్మనిర్వాణమ్

। ద్వితీయా సగుణా తటస్థా, ఫలం బ్రహ్మాత్మభగవతాం యుగపత్నాఞ్కాత్కరణమ్ ।
దార్శనికేషు జ్ఞానినో బౌద్ధాశ్చ బ్రహ్మజ్ఞాః । ఫలం పరంబ్రహ్మసాక్షాత్కారః । ఆత్మజ్ఞా
యోగినః, ఫలమాత్మసాక్షాత్కారః । భక్తా భగవద్దృష్టారః । ఫలం చ ప్రేమభక్తిలాభః ।

భగవాన్ బ్రహ్మణ్ణపతిః, కూటస్థో భావగమ్యుః । ద్వివిధో భావః । మాధుర్యైశ్వర్యభేదాత్
। తత్ర మాధుర్యభావవాదినో వైష్ణవా యీశోరనుయాయినశ్చ । ఐశ్వర్యభావవాదినః
శాక్తాః ముహమ్మదానుయాయినశ్చ స్యుః । మాధుర్యానాం క్రమముక్తిరభిప్రేతా ।
సా సాలోక్యసారూప్యస్థాసీయా । ఐశ్వర్యశాలినామపి క్రమముక్తిరభిప్రేతా, కిన్తు సా
సాయుజ్యాత్మికా ఇతి విశేషః ।

ఉపాసనా తు గురుసేవాపరపర్యాయరూపా పారంపరికీ । గురు బ్రహ్మ
గురు విష్ణుర్గురుదేవో మహేశ్వరప్రమాణసాహచర్యాత్ సర్వదేవమయో గురురేవ
భుక్తిముక్తిప్రదాతా పరమేశ్వరత్వేన సర్వోపాసోఽలక్ష్యః । నను శ్రవణమనననిదిధ్యాసనాదయో
జ్ఞానస్య ముఖ్యహేతవరూపేణ స్థిరీకృతాః, తత్కథముపాసనా ఇతి చేత్ సత్యమ్
। శ్రవణం హి గురుముఖాత్ భవతి సుతరాం తత్పూజా సర్వాదౌ కర్తవ్యా ఇతి
న్యాయాత్ గురుపూజాసేవాదిభిన్నేషాం చరమజ్ఞానదర్శనాత్ తద్వాక్యమననం ధ్యేయం
పశ్చాద్నిదిధ్యాసనమితి విచారే త్వియం వ్యవస్థా సుస్థా ఫలవతీ చ ।

నరాకారస్య సద్గురోర్భృజనశయనాదిదేహధర్మో దివ్యః । తత్ర సన్దేహా అకరణీయో దేవో
వా మానుషో వేతి, జీవిత ఉత మృతో వా । తద్వాక్యమేవ ప్రమాణమ్ । తదేవ సత్యమ్ ।
తమనుసరమితి । తథాహి వివేకచూడామణౌ-

స్వారాజ్యసామ్రాజ్యవిభూతిరేషా భవత్కృపాశ్రీమహిమప్రసాదాత్ ।

ప్రాప్తా మయా శ్రీగురవే మహాత్మనే నమో నమస్తేఽస్తు పునర్నమోఽస్తు ॥(౫౧౮)
ఇతి । అపి చ తత్ర మంగలాచరణే-

సర్వవేదాన్తసిద్ధాన్తగోచరం తమగోచరమ్ ।

గోవిందం పరమానందం సద్గురుం ప్రణతోఽస్మ్యహమ్ ॥

కిం చాన్యత్ర- యత్ర శ్రీగురోరనుగమనం సర్వత్ర సర్వభజనసాధనే అనుసరణం సర్వదా
సర్వకాలే జీవనే మరణే విపది సంపది దూరే నికటే దినాదౌ నిశాదౌ సంకీర్తనాదౌ
మహాప్రసాదే అనుశీలనే ఇత్యేవమాదిభిః గురురేవ ముఖ్యత్వేన నిర్దిశ్య తదనుసన్ధానేన
భావ్యో మార్గః సముద్ఘోషితః ।

తన్త్రజ్ఞానయోగప్రేమాణశ్చతుర్విధమార్గాః తత్త్వాని వా । తన్త్రం శక్తితత్వమతిగోపనీయమ్
। ఆత్మతత్వం యోగః । బ్రహ్మతత్వం జ్ఞానమ్ । తత్త్వ వేదాన్తాపరపర్యాయరూపమ్
। భావతత్వం భక్తిః । జ్ఞానం నామానుభావః । అనుభవో భావవాచకః । భక్తిరత్ర

భావప్రధానయా చిత్తవృత్త్యా విగ్రహాదిపూజనం, సద్గురో వా కస్యాపి ఉపాస్యదేవస్య
శ్రద్ధామాత్రేణ విశ్వాసేన ముముక్షుచేతసా వా యదుపాసనం తత్తు భక్తిరర్హైః ప్రగుమ్భితం
తత్తదాచార్యైః ।

గురుస్తత్త్వదర్శి పరమాచార్యః । తచ్ఛ్రూషయా ప్రణిపాతేన చ కో బన్ధః కథం విముక్తిః
ఇతి స్పష్టం భగవతా గీతాయాం-

తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన నేవయా ।

ఉపదేశ్యన్తి తే జ్ఞాణం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః ॥ (౪/౩౪)

కఠే - దుర్గం పథస్తత్ కవయో వదన్తి (౨/౩/౧౪)

ఛాన్దోగ్యే చ - ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద్ (౬/౧౪/౨) ఇత్యాదయః శ్రుతిస్మృతయో
న మౌనాః గురుతత్త్వవిషయే । ఏతస్మాదాచార్యోపాసనం సర్వాదౌ ఫలితమితి
నిగమానందదర్శనస్య మతమితి దిక్ ।

— లేఖకః - నందప్రదీప్తకుమారః

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

---

nigamAnandadarshanasamIkShaNam

pdf was typeset on December 17, 2022

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

